

Федоренко В. Экономические права и свободы человека в Украине: понятие, виды, общее обозрение. Стаття розкриває сутність і значення основних економічних прав і свобод людини в Україні в реаліях сучасності. Згадується, що економічні права і свободи людини, разом з їх особистими правами, утвердилися одними з перших ще в період буржуазно-демократичних революцій в Європі і війн за незалежність в Америці в кінці XVIII-XIX ст. За останні 300 років економічні права і свободи отримали нові механізми своєї реалізації і захисту, але не втратили свого основоположного значення для формування і функціонування т.н. «середнього класу», який залишається соціально-економічною основою більшості економічно розвинутих держав світу. Характеризуються основні економічні права і свободи громадян, визначені Конституцією України, а саме: право приватної власності (ст. 41); права на підприємницьку діяльність, не заборонену законом (ст. 42); право на користування об'єктами державної і комунальної власності (ст. 41) і спільною власністю Українського народу (ст. 13).

Ключевые слова: права і свободи людини, приватна власність, власність Українського народу, економіка, підприємництво, економічні права і свободи людини.

Fedorenko V. Economic Rights and Freedoms of a Person in Ukraine: Concept, Types, General Overview. The article reveals the essence and importance of basic economic rights and freedoms in Ukraine in the realities of our time. It is noted that the economic rights and freedoms of people, together with their personal rights, firmly established themselves in the period of bourgeois-democratic revolutions in Europe and the wars of independence in the Americas at the end of XVIII-XIX centuries. Over the past 300 years the economic rights and freedoms gained basis mechanisms for their implementation and protection, but have not lost their fundamental importance for the formation and functioning of the so-called «middle class», which is the social-economic basis in the majority economically developed countries in the world. The emphasis is laid on the characteristics of the fundamental rights, economic rights and freedoms of the citizens defined by the Constitution of Ukraine, namely: the right to private property (Art. 41); the right to entrepreneurial activity that is not prohibited by law (Art. 42); the right to use objects of the state or municipal property (Art. 41) and the common property of the Ukrainian people (Art. 13).

Key words: human rights and freedoms, private property, the property of the Ukrainian people, economy, entrepreneurship, economic rights, human rights and freedoms.

УДК 347.965.1 (477)

Н. Баєва

Правовий статус адвоката за Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»: окремі питання врегулювання

В даній статті розглянуті окремі спірні питання набуття права на заняття адвокатською діяльністю, зокрема, щодо переліку робіт, які вважаються роботою за юридичною спеціальністю; терміну стажування; строку, який надається для складання кваліфікаційного іспиту особам, які не склали його; питання припинення права на заняття адвокатською діяльністю та дисциплінарної відповідальності адвоката. Автором зроблено пропозиції про внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Ключові слова: адвокат, стажист адвоката, дисциплінарна відповідальність адвоката.

Постановка наукової проблеми та її значення. 5 липня 2012 року в Україні був прийнятий Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», яким було врегульовано низку питань щодо правового статусу адвоката. Його прийняття стало помітною подією не лише для практикуючих адвокатів, була створена нормативна база для кращого забезпечення реалізації надання правової допомоги. Після прийняття цього Закону поступово відбувається формування наукової проблематики, пов'язаної з теоретичними та практичними аспектами його застосування. Серед таких

питань особливе місце займають проблеми набуття особами права займатися адвокатською діяльністю та дисциплінарної відповідальності адвокатів, своє бачення яких хотілося б висловити в даній публікації.

Аналіз досліджень цієї проблеми. В свій час проблемами вступу до адвокатури, визначення критеріїв вимог щодо осіб, які бажають здійснювати адвокатську діяльність, порядку набуття на неї права, питаннями дисциплінарної відповідальності адвокатів в тій чи іншій мірі займалися А. М. Бірюкова, Т. Б. Вільчик, І. Ю. Гловацький, С. Д. Гусарєв, Т. С. Коваленко, С. В. Прилуцький, О. І. Русанова, С. Ф. Сафулько, О. Д. Святоцький, П. В. Хотенець та інші. Однак ці дослідження базувалися на законодавстві, яке втратило чинність.

Мета дослідження. Законодавчі новели стосовно набуття адвокатської професії, дисциплінарної відповідальності адвокатів ґрунтовно поки що не досліджувались, а потреби практичної їх реалізації цього настійливо вимагають. Тому їх теоретичний аналіз і пропозиція науково обґрунтованих заходів по удосконаленню чинного законодавства є метою цієї статті.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. С. Гусарєв справедливо зазначає, що юридична практична діяльність є діяльністю професійною, повинна здійснюватися компетентними суб'єктами, які мають необхідний рівень професійних знань і вмінь, а також відповідають іншим вимогам, що пред'являються до юристів. В процесі набуття суб'єктами професійних прав та обов'язків він виділяє декілька етапів, в тому числі набуття права на самостійне здійснення юридичної практичної діяльності і набуття професійних повноважень. Зазначені етапи притаманні будь-яким суб'єктам юридичної практичної діяльності (державним та недержавним, юридичним об'єднанням, установам чи фізичним особам), що обумовлено необхідністю офіційного визнання здатності суб'єкта здійснювати професійні юридичні функції на необхідному рівні або, навпаки, її відсутності. Проте кожний етап має особливості щодо окремих категорій суб'єктів юридичної практичної діяльності [2, с. 276]. Є свої особливості і щодо набуття статусу адвоката.

П. 1 ст. 6 нового Закону зазначає, що адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування, склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. Від проходження стажування звільняються особи, які на день звернення із заявою про допуск до складення кваліфікаційного іспиту мають стаж роботи помічника адвоката не менше одного року за останні два роки.

Закон удосконалив процедуру доступу до професії адвоката, встановивши обов'язкове стажування для осіб, які успішно склали кваліфікаційний іспит (отримали свідоцтво про його складення) і мають намір займатися адвокатською діяльністю. Подібний стан речей був передбачений законом про адвокатуру СРСР 1979 року, коли адвокатура діяла в єдиній організаційній формі – колегії адвокатів, і випускники вищих навчальних закладів, а також особи, які мали стаж роботи за спеціальністю юриста менше двох років, могли бути прийняті в колегію адвокатів лише після проходження стажування строком від шести місяців до одного року. Президія колегії призначала керівника стажування з числа найбільш досвідчених адвокатів колегії (хоча жодних вимог до керівника закон не встановлював), який надавав їй свій висновок про результати стажування. Чинним Законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлені вимоги до керівника стажування: ним може бути лише адвокат України, який має стаж адвокатської діяльності не менше п'яти років. Видається, що запровадження стажування під керівництвом особи, яка має відповідний стаж адвокатської практики, створить можливість для отримання стажистами необхідної підготовки для здійснення адвокатської діяльності і набуття професійних вмінь та навиків майбутнього адвоката.

Слід зауважити, що практикуючи адвокати вважають передбачений Законом строк стажування в шість місяців недостатнім, тому що такий строк не дасть можливості особі стажиста отримати повне уявлення щодо здійснення захисту в кримінальному провадженні і, особливо, здійснення представництва в цивільних справах, які, як відомо, мають тенденцію до тривалих термінів їх розгляду. Отож, не завжди стажист отримає можливість вивчити процес надання правової допомоги клієнту від початку його звернення до адвоката і до логічного завершення розгляду справи. На нашу думку, термін стажування мав би становити мінімум дванадцять місяців. До речі, федеральним закон «Про адвокатську діяльність та адвокатуру в Російській Федерації» від 31 травня 2002 р. встановлено строк стажування від одного до двох років (п. 1 ст. 28), однак російський законодавець встановив стажування лише для осіб, які не мають дворічного стажу роботи за юридичною спеціальністю. Позиція вітчизняного законодавця видається більш послідовною і логічною: стажування має пройти кожний здобувач адвокатської професії, адже не кожна діяльність у сфері реалізації права дає чітке

уявлення про особливості та нюанси діяльності адвоката у застосуванні різних правових галузей.

Відповідно до п. 7 ст. 10 Закону за оцінкою результатів стажування рада адвокатів регіону приймає рішення про: 1) видачу особі свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю; 2) продовження стажування на строк від одного до трьох місяців. Викликає здивування відсутність можливості прийняття радою адвокатів такого рішення, як відмова у видачі свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю як наслідок негативної оцінки пройденого стажування. Із змісту аналізованої статті випливає, що таке рішення взагалі є неможливим, що рада адвокатів регіону в будь-якому випадку має прийняти позитивне рішення, навіть якщо у разі продовження стажування стажист не набув необхідних навичок і не підтвердив готовність до самостійної адвокатської практики, хоча на нормативному рівні визначено, що стажуванням є діяльність з формування і закріплення на практиці професійних знань, умінь і навичок, отриманих у результаті теоретичної підготовки, а завдання стажування є наступні: вивчення деонтологічних основ адвокатської діяльності, методів організації роботи адвокатських об'єднань, адвокатських бюро, особливостей діяльності адвоката, який здійснює її індивідуально; підвищення рівня теоретичних знань та набуття практичних навичок, необхідних для здійснення адвокатської діяльності; поглиблення професійної спеціалізації, накопичення практичного досвіду для якісного надання правової допомоги [3]. У цьому зв'язку було б логічним кваліфікаційний іспит проводити після проходження особою стажування, щоб кваліфікаційна палата, перед якою складається іспит, могла оцінити не лише теоретичні знання претендента на право заняття адвокатською діяльністю, а й практичні навички, одержані під час стажування (як це було в свій час для осіб, які бажали стати нотаріусами), або ж – в два етапи, як це є для осіб, які прагнуть стати суддями: перший іспит – для виявлення загальних теоретичних знань, другий, після проходження стажування, – для оцінки практичних навичок, правозастосовних умінь, набутих за час стажування.

Оцінка результатів стажування Законом покладається на раду адвокатів регіону. Таким чином, єдиний освітній процес із набуття адвокатської професії на різних етапах контролюється різними органами адвокатського самоврядування (на етапі складення кваліфікаційного іспиту – кваліфікаційною комісією, на етапі затвердження результатів стажування – радою адвокатів регіону), що навряд чи можна визнати доцільним [4].

На жаль, у новому Законі не визначено, яка робота вважається роботою за юридичною спеціальністю, що може викликати (і викликає) певні труднощі у діяльності кваліфікаційної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури. Законодавець має окреслити коло таких посад. На наш погляд, можна запропонувати наступний перелік робіт, які слід вважати такими, що надаватимуть право на заняття адвокатською діяльністю: це робота суддею, прокурором, слідчим, адвокатом, помічником адвоката, нотаріусом, робота на посадах, що вимагають вищої юридичної освіти, в органах державної влади і органах місцевого самоврядування, юридичних службах підприємств, установ, організацій, науково-дослідних установах, викладачем юридичних дисциплін в навчальних закладах і наукових установах.

Заслуговує на увагу розширення у Законі «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» переліку осіб, які не можуть бути адвокатами (п. 2 ст. 6). Але в даній публікації звернемося лише до такої підстави, що забороняє особі займатися адвокатською діяльністю, як наявність непогашеної чи незнятої в установленому законом порядку судимості за вчинення тяжкого, особливо тяжкого злочину, а також злочину середньої тяжкості, за який призначено покарання у виді позбавлення волі. У цьому зв'язку обмеження осіб, які мають судимість, лише тими, що були засуджені за тяжкий, особливо тяжкий злочин, а також за злочин середньої тяжкості до позбавлення волі, видається занадто ліберальним. Законодавцю слід було б обмежитися вказівкою щодо осіб, які мають судимість за вчинення умисного злочину.

Ще однією проблемою, пов'язаною із набуттям права займатися адвокатською діяльністю, є передбачена Законом можливість для осіб, які не склали кваліфікаційний іспит, складати його повторно через шість місяців. Незрозумілим є встановлення такого досить короткого терміну фактично для повторної підготовки особи до кваліфікаційного іспиту, особливо якщо згадати, що в таких самих випадках особи, які претендують на зайняття посади судді чи нотаріуса, можуть бути допущені до складання кваліфікаційного іспиту повторно лише через один рік. Чи не свідчить таке положення Закону про занижені вимоги до професійної підготовки адвокатів порівняно із суддями та нотаріусами, особливо зважаючи на те, що кваліфікаційний іспит не передбачає анонімної форми його складання, що може потягнути прояви суб'єктивності, упередженості щодо особи, яка піддається кваліфікаційному випробуванню?

Також інститутами, покликаними забезпечити законність та ефективність адвокатської

діяльності, є припинення адвокатської діяльності і дисциплінарна відповідальність адвоката.

Дискусійним питанням у цьому плані є наявність у адвоката права займатися адвокатською діяльністю, якщо обвинувальний вирок суду щодо нього набрав законної сили, а рішення районної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури не винесене у зв'язку з відсутністю інформації про засудження адвоката. На практиці виникають казуси, коли адвоката засуджено за вчинення злочину (за Законом від 2012 р. – особливо тяжкого, тяжкого або злочину середньої тяжкості, за який призначено покарання у виді позбавлення волі), а адвокат не повідомляє КДКА про те, що вирок стосовно нього вступив у законну силу, і продовжує займатися адвокатською діяльністю. На жаль, закон не врегульовує питання щодо механізму повідомлення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії про засудження адвоката з набранням вироку щодо нього законної сили. У цьому зв'язку є необхідність внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», які б визначали суб'єкта і порядок повідомлення КДКА про вищезгадані обставини. Видається, що таким суб'єктом має бути прокурор, який підтримував у кримінальному провадженні щодо адвоката державне обвинувачення, і, крім того, є представником органу, що зобов'язаний забезпечувати законність у всіх сферах суспільного життя. Відтак прокурор, однією з функцій якого є нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень в кримінальних справах, повинен повідомити кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури про набрання законної сили вирок суду щодо адвоката. Попутно зауважимо, що згідно ст. 32 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатська діяльність припиняється лише у випадку засудження особи за вчинення особливо тяжкого, тяжкого злочину або злочину середньої тяжкості до позбавлення волі. Однак видається, що адвокатська діяльність мала би припинятися у випадку засудження адвоката за вчинення будь-якого умисного злочину, оскільки така форма вини, незалежно від тяжкості злочину, свідчить про низькі моральні якості особистості, її невідповідність вимогам Правил адвокатської етики.

Повертаючись до механізму повідомлення КДКА про факт набрання вироком щодо адвоката законної сили, то у Законі слід передбачити, що у випадку неповідомлення прокурором про набрання обвинувальним вироком щодо адвоката законної сили, таке повідомлення зобов'язаний зробити сам адвокат. Ще в Науково-практичному коментарі до Закону України «Про адвокатуру» 1992 р. Т. В. Варфоломєєва і С. В. Гончаренко зазначали, що, по-перше, судимість є обставиною, що виключає можливість займатися адвокатською діяльністю; засудження адвоката за вчинення злочину припиняє після набрання вироком законної сили адвокатської діяльності такої особи, а свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю анулюється [1, с. 18]. Причому, у Законі 1992 року було вказано, що адвокат може бути позбавлений такого права, а вже ст. 32 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» містить безальтернативну норму – адвокатська діяльність припиняється...

Виникає питання, чи може бути адвокат притягнений до дисциплінарної відповідальності з підстави неповідомлення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про набрання вироку суду щодо нього законної сили стосовно його засудження за вчинення особливо тяжкого, тяжкого або злочину середньої тяжкості до позбавлення волі.

У Законі перелічені підстави притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, це: 1) порушення вимог несумісності; 2) порушення присяги адвоката України; 3) порушення правил адвокатської етики; 4) розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення; 5) невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків; 6) невиконання рішень органів адвокатського самоврядування; 7) порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом. З огляду на вищенаведене на поставлене нами питання щодо притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності можна відповісти ствердно, оскільки і в тексті присяги адвоката (ст. 11 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»), і в Правилах адвокатської етики (преамбула, ст. 7) йдеться про неухильне додержання принципу законності. І навіть при тій умові, що на сьогодні Закон не містить вимоги про обов'язок адвоката повідомляти про набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо нього у вчиненні особливо тяжкого, тяжкого або злочину середньої тяжкості, за який призначено покарання у виді позбавлення волі, адвокат, знаючи вимоги законодавця про те, що його адвокатська діяльність має бути припинена, і всупереч цій вимозі продовжує її, тим самим порушує вимоги законності, дотримання яких вимагає Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» і Правила адвокатської етики.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Передбачений Законом строк стажування в шість місяців недостатнім, тому що такий строк не дасть можливості особі стажиста отримати повне уявлення про надання правової допомоги клієнту від початку його звернення до

адвоката і до логічного завершення розгляду справи. На нашу думку, термін стажування мав би становити мінімум дванадцять місяців.

Було б логічним кваліфікаційний іспит проводити після проходження особою стажування, щоб кваліфікаційна палата, перед якою складається іспит, могла оцінити не лише теоретичні знання претендента на право заняття адвокатською діяльністю, а й практичні навички, одержані під час стажування.

На наш погляд, можна запропонувати наступний перелік робіт, які слід вважати такими, що надаватимуть право на заняття адвокатською діяльністю: це робота суддею, прокурором, слідчим, адвокатом, помічником адвоката, нотаріусом, робота на посадах, що вимагають вищої юридичної освіти, в органах державної влади і органах місцевого самоврядування, юридичних службах підприємств, установ, організацій, науково-дослідних установах, викладачем юридичних дисциплін в навчальних закладах і наукових установах.

Чинний закон не врегульовує питання щодо механізму повідомлення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії про засудження адвоката з набранням вироку щодо нього законної сили. У цьому зв'язку є необхідність внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», які б визначали суб'єкта і порядок повідомлення КДКА про вищезгадані обставини. Видається, що таким суб'єктом має бути прокурор, який підтримував у кримінальному провадженні щодо адвоката державне обвинувачення.

Джерела та література

1. Варфоломеева Т. В., Гончаренко С. В. Научно-практический комментарий к Закону Украины «Про адвокатуру». Законодавство про адвокатуру та адвокатську діяльність: Зб. нормат. актів; коментар / Академія адвокатури України. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 432 с.
2. Гусарев С.Д., Тихомиров О.Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності) / С. Гусарев, О. Тихомиров // Навчальний посібник. – К: Знання, 2005. – 655 с.
3. Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю. Затверджено Рішенням Ради адвокатів України № 81 16 лютого 2013 року зі змінами, затвердженими Рішенням Ради адвокатів України №124 01 червня 2013 року.
4. Тубелець О. Окремі аспекти правового регулювання інституту стажування відповідно до законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність/ О. Тубелець // Юридичний вісник України. – № 42 (955). – 19-25 жовтня 2013 р.

Баева Н. Правовой статус адвоката по Закону Украины «Об адвокатуре и адвокатской деятельности»: отдельные вопросы урегулирования. В данной статье рассмотрены отдельные спорные вопросы приобретения права на занятие адвокатской деятельностью, в частности, перечень видов деятельности, которые считаются работой по юридической специальности; срока стажировки; срока для повторной сдачи квалификационного экзамена, вопросы прекращения права на занятие адвокатской деятельностью и дисциплинарной ответственности адвоката. Предусмотренный Законом «Об адвокатуре и адвокатской деятельности» срок стажировки для лица, имеющего намерение стать адвокатом, в шесть месяцев представляется недостаточным. По мнению автора, этот срок следует увеличить как минимум до двенадцати месяцев. Также вызывает удивление отсутствие в указанном Законе возможности принятия Советом адвокатов такого решения, как отказ в выдаче свидетельства о праве на занятие адвокатской деятельностью как следствие негативной оценки стажировки. Единый образовательный процесс приобретения навыков адвокатской профессии на различных этапах контролируется различными органами адвокатского самоуправления, что вряд ли можно признать целесообразным. Закон не регулирует вопрос о механизме сообщения квалификационно-дисциплинарной комиссии адвокатуры о вступлении в законную силу обвинительного приговора в отношении адвоката. Автором сделаны предложения о внесении изменений в Закон Украины «Об адвокатуре и адвокатской деятельности».

Ключевые слова: адвокат, стажер адвоката, дисциплинарная ответственность адвоката.

Baeva N. Legal Status of a Lawyer in the Law of Ukraine «On Advocacy and Advocate's Practice»: Certain Issues of Adjustment. This article discusses some controversial issues of obtaining the right to practice law, in particular, those concerning the list of occupations which are considered to work in the legal specialty, among them the term of internship; the time that is given to a qualification exam for

persons who have not passed it; termination of the right to practice law and disciplinary responsibilities of a lawyer. Stipulated by the law «On Advocacy and Advocate's Practice» six months internship for a person who intends to become a lawyer, seems to be insufficient. According to the author, this term should be increased to at least twelve months. Author draws attention to the fact that according to the Law the Council of advocates is deprived of the right to take a decision as to the refusal to issue a certificate of the right to practice law due to a negative assessment of internship training. Unified educational process of acquiring legal profession at different stages is supervised by different legal institutions, which can hardly be considered appropriate. The law does not regulate the notification mechanism on the entry into force of a verdict against the lawyer issued by the Qualification-Disciplinary Bar Commission. The article lays emphasis on the importance of amending the Law of Ukraine «On Advocacy and Advocate's Practice» with new provisions.

Key words: lawyer, trainee-lawyer, disciplinary liability of lawyer.

УДК 347.122-053.2/5(477+438)

О. Кудрявцева

Конституційні та інституційні засади захисту прав дитини в Україні та Польщі: порівняльно-правовий аналіз

Стаття присвячена дослідженню конституційних засад і інституційного досвіду захисту основоположних прав і свобод дитини в Україні та Польщі. Обґрунтовується зміст категорії «захист прав дитини». Аналізуються нормативно-правовий і організаційний механізми захисту прав дитини в Україні та перспективи їх удосконалення, з огляду на позитивний зарубіжний досвід. Висвітлюються особливості конституційного регулювання прав дитини в Конституції та законах Польщі, а також діяльність Захисника прав дитини. Робиться висновок про перспективність віднесення інституту дитячого омбудсмена до системи парламентського контролю у сфері прав людини.

Ключові слова: права дитини, конституційні права та свободи дитини, захист конституційних прав дитини, дитячий омбудсман, Захисник прав дитини, Уповноважений Президента України з прав дитини.

Постановка проблеми. Захищеність основоположних прав і свобод дитини, а також належні умови для її гармонійного розвитку, можливість опанування дітьми кращими надбаннями людства в сфері науки, освіти і культури, є не менш важливим індикатором розвитку держави, ніж її економічна велич або військовий потенціал. Адже саме діти, які за певний час змінюють своїх батьків у роботі, створенні сім'ї та вихованні власних дітей, участі в управлінні державними справами тощо, є джерелом людських ресурсів для держави і громадянського суспільства. Разом із тим, діти є надзвичайно чутливою складовою будь-якого суспільства й вимагають посиленого захисту своєї честі та гідності, прав і свобод.

Сучасність перед Україною нові виклики і випробування, пов'язані з відомими подіями на Сході України, а також із масштабними кризовими явищами у політичній, соціально-економічній і гуманітарній сфері. Першими жертвами цих криз стають насамперед діти, основоположні права і свободи яких систематично порушуються. Так, за свідченням Міністерства в справах тимчасово окупованих територій і переміщених осіб у 2016 році на окупованих територіях Донбасу знаходиться 450 тис. дітей, а у т.з. «сірій зоні» в Донецькій і Луганській областях, яка першою постраждає при активізації бойових дій, знаходиться 3 585 вихованців дитячих будинків та інтернатів. При цьому, в 2014-2016 рр., внаслідок бойових дій на Сході України загинуло 166 дітей [3]. На жаль, цей український дитячий мартиролог не завершений донині.

Аналіз наукових досліджень цієї проблеми: питання забезпечення захисту прав і свобод дитини стали предметом наукових пошуків багатьох українських науковців. Над дослідженням цієї